

Priloga: Rzd-01-19-00007-01

Datum: 8.7.2019

opis enote nesnovne kulturne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE

EID: **2-00071**

Ime enote: **Izdelovanje pleten in vožnja z njimi po Blejskem jezeru**

Sinonimi imena enote:

Pletnarjenje, pletnarstvo

2. OPIS ENOTE DEDIŠČINE

Zvrst dediščine: **gospodarska znanja in veščine**

Podzvrsti:

rokodelska in obrtniška znanja, transport, znanja o vodi, znanja o prostoru

Tipološka gesla:

čolnarjenje, izdelava plovila, tesarjenje, veslanje, romanje

Kratek opis:

Pletnarstvo je tradicionalno izdelovanje lesenih čolnov – pleten, pletnarjenje pa prevažanje ljudi in tovora med pristani po Blejskem jezeru. Pletno upravlja čolnar stoje z vesloma. Znanja pletnarstva in pletnarjenja se prenašajo iz roda v rod.

Opis:

Pletnarstvo je tradicionalno izdelovanje lesenih čolnov, imenovanih pletne (tudi pletnja, ladja, nar. vadja, nekdanji tudi plitvica), pletnarjenje pa prevažanje ljudi, danes predvsem turistov, ter tovora po Blejskem jezeru od pristana do pristana, predvsem pa na Blejski otok s čolnom, ki ga poganja čolnar – pletnar stoje, z vesloma. Ta poklic se večinoma prenaša v družinah iz roda v rod in ga po tradiciji opravljajo le domačini z Bleda. Pristanov je danes osem: Mlino, Blejski otok jug, Blejski otok sever, Pod Vilo Bled, Velika Zaka, Mala Zaka, Zdraviliški park Bled in Pod Kazino.

Oblika pletne se je s časom spreminjala. Današnja oblika so zasnovali domačini okoli leta 1900 po zgledu podobnih čolnov, ki so bili v rabi na jezerih v srednji Evropi. Je simetrično oblikovan plitev lesen čoln z ravnim dnom, ki je na premcu koničast, na krmi pa ima prag, ki potnikom olajša vstopanje. Čolnu so po 1. svetovni vojni dodali platneno streho. Danes lahko ena pletna, dolga do osem metrov, na klopeh ob vzdolžnih straneh prevaža do osemnajst potnikov, v preteklosti pa jih je manj, ker je bila krajša.

Pletne, ki jih danes izdeluje le še nekaj mojstrov na Bledu, so narejene iz tankih, vzdolžnih, navadno naravno sušenih in s premazi na osnovi lanenega olja premazanih macesnovih desk (platic), ki se na spojih prekrivajo. Robovi so spojeni z bakrenimi zakovicami, da izboljšujejo tesnjenje in spajajo oplato z notranjimi ojačitvami, ki skupaj sestavljajo značilno konstrukcijo z ravnim dnom, ki je narejeno na stik. Življenjska doba pletne je ob rednem vzdrževanju lahko do 50 let. Pletne so nekdanji lastniki vzdrževali vsako leto izven turistične sezone. Sezona je v zadnjih letih zaradi večjega povpraševanja turistov, še posebno če jezero ne zamrzne, lahko tudi skoraj neprekinjena.

Pletnar pletno upravlja stoje z vesloma, dolgima do 3 metre; pri tem mora veslati

sočasno z obema rokama, da zagotovi ravno plovbo brez bočnih zanosov.

Dejavnost pletnarjenja na Blejskem jezeru opravlja več kot 20 posameznikov, večinoma pravnih naslednikov krajevnih kmetov, ki so jim bile v 18. stoletju podeljene servitutne (služnostne) pravice prevažati ljudi in tovor po Blejskem jezeru ter imajo ustrezna dovoljenja za upravljanje čolnov, njihove pletne pa so ustrezno registrirane. Plovbo po Blejskem jezeru ureja poseben odlok Občine Bled, ki je skladen z Zakonom o plovbi po sladkovodnih jezerih.

Pletnarstvo in pletnarjenje sta tradicionalni obrti, ki ju danes izvajajo predvsem v turistične namene. Večina pletnarjev je povezanih v Čolnarsko združenje Pletna Bled, v katerem gojijo tradicijo izdelave čolnov in plovbe po jezeru, ohranjajo čolnarske šege in navade (splovitev novih ali prenovljenih pleten, pregled čolnov, brezplačna vožnja ob mašah na Blejskem otoku) in skrbijo za zaščito svojih interesov.

Iz blejske zgodovinske kronike je razvidno, da sta se izdelovanje čolnov in vožnja z njimi na Bledu razvila zaradi romanj na Blejski otok in da sta obrti od 12. stoletja imeli gospodarski pomen (oskrba proštije in prevoz ljudi). V 18. stoletju je cesarica Marija Terezija domačinom podelila služnostne pravice opravljanja prevozov po jezeru kot dopolnilne dejavnosti. V zvezi s to dejavnostjo je znana tudi listina iz leta 1825. Velik porast romarjev k Marijini cerkvi na otoku je pomenil prihod železnice leta 1907. S pletnarjenjem so se ukvarjali pretežno krajani vasi Mlino in Rečica, med obema vojnama pa je to dejavnost izvajala tudi Grajska uprava, gospodarska družba v zasebni lasti, ki je imela pristan pod Blejskim gradom. Do začetka 1. svetovne vojne je bilo glavno pristanišče ladjišče pri Windischgrätzevi kapeli, pozneje pri hotelu Petran v vasi Mlino.

Datacija:

12. stol. (domnevno), 18. stol., prelom 19. stol. in 20. stol.

3. LOKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

Naselje: **BLED (BLED)**

Opis lokacije:

Blejsko jezero z obalo (Mlino, Bled, Velika Zaka, Mala Zaka)

Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **432200** X: **136460**

4. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

več nosilcev

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02_00071.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Miha Špiček, 2017

6. VARSTVENE USMERITVE ZA ENOTO

Kategorija usmeritev: **drugi ukrepi ohranjanja nesnovne dediščine**

Opis usmeritev:

osnovne varstvene usmeritve za nesnovno dediščino

7. PRISTOJNOSTI

Pristojna institucija: **Slovenski etnografski muzej**

Strokovna področja:

etnologija

8. POVEZAVA ENOTE Z DRUGIMI ENOTAMI REGISTRA

Register nesnovne kulturne dediščine:

Register nepremične kulturne dediščine:

Bled - Blejski otok (EŠD 5287)

Bled - Cerkev Marijinega vnebovzetja (EŠD 25)

Bled - Kip čolnarja (EŠD 13176)

Register premične kulturne dediščine:

9. UTEMELJITEV VPISA

Izpričano je, da so na Bledu v večjem številu romali na Blejski otok že v 12. stoletju. Ob tem se je pokazala potreba po prevozu ljudi in tovora do proštije in Marijine cerkve na Blejskem otoku. Krajanje so ob jezeru zgradili pristane in začeli prevažati ljudi na otok s čolni, ki so jih za ta namen izdelali sami. Ta značilna blejska dejavnost se je ohranila, ker drugačen način prevoza na Blejski otok niti v današnjem času ni smiseln. Prevažanje ljudi po jezeru s pletnami je posebej pomembno za ohranjanje naravnega okolja in občutljivega ekosistema Blejskega jezera, ki bi ga lahko prizadela plovila na pogone, ki omogočajo večje hitrosti ali škodijo okolju. Po drugi strani sta pletnarstvo in pletnarjenje na Blejskem jezeru postala tradicija, s katero se lokalna skupnost identificira, obenem pa je to široko prepoznavna turistična znamenitost. Znanja izdelave pleten in čolnarjenja se prenašajo iz roda v rod znotraj družin, ki so že v preteklosti opravljale to obrt.

10. OMEJITVE GLEDE JAVNOSTI PODATKOV

Omejitev: **ni omejitev glede javnosti podatkov**

11. OPOMBE

12. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **> 30 m**

Natančnost območja: **območje ni določeno**

13. VPIS V REGISTER

Vpis dne: **5.7.2019** Št.:

Razlog: **neznano**

14. SPREMEMBA REGISTRA

Sprememba dne: Št.:

Razlog:

15. IZBRIS IZ REGISTRA

Izbris dne: Št.:

Razlog:

16. ZAZNAMKI

Številka: Rzd-01-19-00007-11-01

Datum: 8.7.2019

opis nosilca enote nesnovne dediščine

1. IDENTIFIKACIJA ENOTE DEDIŠČINE

EID: **02-00071**

Ime enote: **Izdelovanje pleten in vožnja z njimi po Blejskem jezeru**

2. NOSILEC IZROČILA, ZNANJA ALI DEJAVNOSTI

Nosilec: **Čolnarsko združenje Pletna Bled** Identifikacija nosilca: **198**

Prežihova cesta 9, 4260 Bled

3. OPIS DEJAVNOSTI NOSILCA

Opis (posebnosti glede na opis enote dediščine):

Čolnarsko združenje Pletna Bled je nastalo na pobudo pletnarjev v letu 2002. Vanj je v letu 2019 vključenih 21 članov. Osnovno poslanstvo združenja je ohranjati izročilo pletnarskega življenja, veščin in znanj upravljanja pleten ter šeg in navad, povezanih s to dejavnostjo. Znotraj združenja se tudi ohranja in prenaša znanje o starih načinih izdelave pleten, za to potrebnem materialu in njihovem vzdrževanju. Združenje vzdržuje tudi pristane za pletne. S svojo celovito dejavnostjo tako skrbi za ohranjanje najznačilnejše in nepogrešljive blejske turistične ponudbe, kot je prevažanje ljudi na Blejski otok, ki je kot tak najprepoznavnejši element blejske kulturne krajine.

Pomen za vse vključene je tudi v tem, da je znotraj združenja poskrbljeno za zaščito ekonomskih in pravnih interesov današnjih nosilcev te dejavnosti.

4. LOKACIJA NOSILCA

Naselje: **BLED (BLED)**

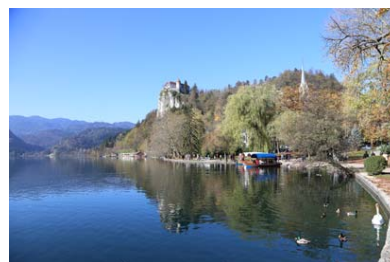
Geokode lokacije (G-K koordinate centroida): Y: **431178** X: **135184**

5. KARAKTERISTIČNI PRIKAZ

Foto datoteka: **KF_02N_00198.jpg**

Avtorstvo in avtorske pravice prikaza:

Miha Špiček, 2013

6. OPOMBE

7. KVALITETA PODATKOV

Natančnost centroida: **1 m - 3 m**

8. VPIS NOSILCA

Vpis dne: **5.7.2019**

Razlog: **neznano**

Številka:

9. SPREMEMBA NOSILCA

Sprememba dne:

Razlog:

Številka:

10. IZBRIS NOSILCA

Izbris dne:

Razlog:

Številka:

11. ZAZNAMKI